

Taggning och chick lit

Biblioteks- och informationsvetenskapen i Sverige

Svensk Biblioteksforening 2008

SVENSK BIBLIOTEKSFÖRENING

Box 70380, 107 24 STOCKHOLM

Tel: 08-545 132 30. Fax. 08-545 132 31

E-post: info@biblioteksforeningen.org www.biblioteksforeningen.org

Innehåll

Förord	5
Inledning	7
De biblioteks- och informationsvetenskapliga institutionerna	8
Forskningsinstitutioner	8
Utbildningsinstitutioner	10
Det biblioteks- och informationsvetenskapliga ämnet	11
B&I och andra discipliner	11
Undersökningsobjekten	12
Indelningar av forskningsområdet	14
Borås	17
Forskning i Borås	17
Tre forskningsinriktningar	17
Projekt	18
Forskningscentra	19
Sammanfattning	20
Uppsatser i Borås	21
Uppsala	22
Forskning i Uppsala	22
Uppsatser i Uppsala	23
Lund	25
Forskning i Lund	25
Uppsatser i Lund	25
Umeå	27
Forskning i Umeå	27
Uppsatser i Umeå	27
Växjö	29
Forskning i Växjö	29
Uppsatser i Växjö	29
Biblioteks- och informationsvetenskapen idag	30
Noter	33
Svensk Biblioteksförenings rapporter	34

Förord

I den forskningsproposition som presenterades i oktober 2008 föreslogs ökade satsningar på kulturforskning. Förstärkta forskningsresurser, en kommitté för kulturforskning inom Vetenskapsrådet och ökad samverkan mellan olika forskningsdiscipliner inom området var några av förslagen som nämndes. Dessutom föreslogs ökad samverkan mellan forskningen och kulturinstitutionerna, till exempel genom att möjliggöra forskning ute i verksamheten samt fler forskarutbildade bland de anställda.

Svensk Biblioteks förening menar att forskningen inom biblioteks- och informationsvetenskap (B&I-vetenskap) bör få del av de ökade satsningarna. Ämnet är relativt ungt, men har börjat finna sina institutionella och vetenskapliga former. B&I-vetenskapen hamnar däremot ofta i en rävsax – ämnet är så nytt att det sällan har representanter som för dess talan när resurser ska fördelas och det har därför fortfarande svårt att hävda sig i konkurrensen med mer etablerade ämnen. Bristen på resurser gör att det inte får en chans att växa och det fortsätter därför att ha svårt att göra sin röst hörd.

Men att ämnet är nytt innebär ju inte att forskningen är irrelevant – få skulle väl påstå att forskning om kunskapsförmedling, informationskompetens, lässtimulerande arbete eller allas rätt till kultur inte är aktuella och viktiga områden. Som ett led i att göra ämnet mer synligt ska den aktuella översikten visa hur B&I-vetenskapen växt fram och vad det skrivs om inom B&I-vetenskapen idag.

Översikten är skriven av föreningens utredare Anna Kåring Wagman.

Niclas Lindberg

Generalsekreterare Svensk Biblioteks förening

Inledning

*Taggning och chick lit*¹ presenterar forskning och uppsatser vid de fem biblioteks- och informationsvetenskapliga institutionerna i Borås, Uppsala, Lund, Umeå och Växjö. Den handlar om inom vilka områden det pågår forskning, men däremot inte om forskningens kvalitet, metoder eller teorier.

Översikten inleds med ett avsnitt om institutionerna. Sedan följer en del om det biblioteks- och informationsvetenskapliga ämnet – vad som är ämnets kärna, hur ämnet förhåller sig till andra discipliner och vilka inriktningar som finns inom biblioteks- och informationsvetenskapen.

Efter det presenteras forskningsprojekt och uppsatser vid de olika institutionerna. Översikten täcker den forskning som forskar-studerande och disputerade (ungefär ett 30-tal aktiva doktorander samt ca 25 disputerade) bedriver 2008. I rapporten diskuteras alltså pågående forskningsprojekt, men däremot inte sådant som anställda vid institutionerna publicerat tidigare. Vidare ingår 2007 års magisteruppsatser i översikten. Magisteruppsatsen är det examensarbete som man skriver i slutet av magisterutbildningen och som motsvarar ungefär en termins arbete. 2007 skrevs sammanlagt 240 magisteruppsatser. All forskning och alla uppsatser vid institutionerna har tagits med, oavsett om frågorna direkt berör bibliotek eller ej.

De biblioteks- och informationsvetenskapliga institutionerna

Forskningsinstitutioner

Biblioteks- och informationsvetenskaplig forskning vid akademiska institutioner har bedrivits i Sverige sedan 1960-talet. Längre fanns ingen särskild B&I-institution, utan forskningen utfördes vid till exempel litteraturvetenskapliga eller sociologiska institutioner.²

Den första enheten med uttalat uppdrag att forska inom ämnet var Inforsk, som startades 1973 vid Sociologiska institutionen i Umeå på initiativ av Statens råd för vetenskaplig information och dokumentation. Inforsk inriktade sig tidigt på kvantitativa undersökningar av informationsanvändande, främst med hjälp av bibliometriska metoder. 1999 inrättades en professur i B&I-vetenskap vid Inforsk.³

I början av 1980-talet grundades Liblab vid Linköpings universitet, med inriktning på datavetenskapliga metoder för biblioteksforskning.⁴ Liblab lades ner för några år sedan.

Den tidiga forskningen var alltså kvantitativt inriktad och inte så omfattande. Från slutet av 1980-talet producerades dock mer B&I-forskning och den kvalitativt orienterade B&I-forskningen förstärktes. 1987 startades Centrum för biblioteksforskning, senare Avdelningen för B&I, vid Göteborgs universitet. Forskningen där blev mer humanistiskt inriktad och berörde främst folkbibliotek och kulturförmedling. Där inrättades också den första forskarutbildningen och professuren i ämnet och den första avhandlingen lades fram 1993. I slutet av 1990-talet fick institutionerna i Borås, Umeå, Uppsala och Lund 11 miljoner från Sveriges Allmänna Biblioteksförening (en av föregångarna till Svensk Biblioteksförening), vilket täckte finansieringen av flera doktorandprojekt.

1999 slogs Avdelningen för B&I ihop med bibliotekarieutbildningen i Borås och fick namnet Institutionen Biblioteks- och informationsvetenskap/Bibliotekshögskolan.⁵ Institutionen är alltså ett samarbete mellan Göteborgs universitet och Högskolan i Borås. Huvuddelen av institutionens verksamhet är förlagd till Borås, där till exempel all grundutbildning ges. Enheten i Göteborg svarar formellt för forskarutbildningen, men genom ett avtal mellan Göteborgs universitet

och Högskolan i Borås kan den gemensamma institutionen erbjuda forskarutbildning i ämnet.

I slutet av 1990-talet påbörjades forskning vid fler institutioner och numera ges forskarutbildning vid ytterligare tre institutioner. I Lund började utbildningen ges 1998, i Umeå 1999 och i Uppsala 2000.

Idag bedrivs alltså forskarutbildning och forskning i biblioteks- och informationsvetenskap vid fyra lärosäten: Sociologiska institutionen vid Umeå universitet, Institutionen för ABM vid Uppsala universitet, Institutionen för biblioteks- och informationsvetenskap vid Högskolan i Borås/Bibliotekshögskolan och Institutionen för kulturvetenskaper vid Lunds universitet. Två institutioner – Borås och Umeå – tillhör rent formellt samhällsvetenskapliga fakulteter och de övriga humanistiska. Institutionen för humaniora vid Växjö universitet har viss forskning, men ingen forskarutbildning.

Det finns sex professorer, varav fyra i Borås, en i Umeå och en i Uppsala (sedan hösten 2008). Borås är den i särklass största institutionen. Där finns ett 20-tal aktiva disputerade forskare, inklusive professorerna, medan det på de övriga institutionerna rör sig om två eller tre personer. Det går inte att säga exakt hur många som forskar vid varje lärosäte, eftersom rörligheten är stor och många dessutom kombinerar forskning och undervisning. Uppgifterna är därför ungefärliga. Borås har också flest doktorander, för närvarande 22 stycken. Uppsala har fyra doktorander, Lund två och Umeå en.

Den svenska forskarmiljön samarbetar med forskare i andra länder. Ett exempel är ett nordiskt-baltiskt samarbete kring forskarutbildningen, NORSLIS (Nordic Research School in Library and Information Science). Ett annat är det nordiska forskarnätverk som bildats de senaste åren. Nätverket håller på att formulera ett gemensamt forskningsprojekt kring det nordiska folkbiblioteket. Förhoppningen är att så småningom få medel så att en större jämförande studie kan genomföras, med ett flertal forskare från varje land.

Det finns tre forskningstidskrifter inom området. *Svensk Biblioteks-forskning/Swedish Library Research* har funnits sedan 1987 och innehåller även informationsvetenskaplig forskning. *Human IT* berör forskning om informationsteknik ur ett humanvetenskapligt perspektiv och började ges ut 1997. *Nordisk kulturpolitisk tidskrift* har funnits sedan 1998.

Utbildningsinstitutioner

Sedan slutet av 1990-talet bedrivs alltså forskning i biblioteks- och informationsvetenskap vid flera lärosäten. Samma utveckling märks också för grundutbildningen i ämnet.

Fram till 1972 bedrev Skolöverstyrelsen utbildning till folkbibliotekarie vid Statens biblioteksskola. Utbildningen var en relativt kort och praktiskt inriktad påbyggnadsutbildning. Bibliotekarieutbildningen i Borås startade 1972 och hade till en början också en förhållandevis praktisk inriktning.

1993 gjordes utbildningen om till en mer teoretiskt och akademiskt inriktad kandidat- eller magisterexamen i B&I och sedan dess skriver studenterna en uppsats innan de får ut sin examen. I samma veva startades utbildningar på flera orter: i Lund (1994), Umeå (1994) och Uppsala (1995). Sedan 2003 finns också utbildning i biblioteks- och informationsvetenskap i Växjö.

Idag bedrivs utbildning i biblioteks- och informationsvetenskap vid de tidigare nämnda forskningsinstitutionerna i Umeå, Uppsala, Borås, Lund och Växjö. Växjö har däremot inte fått rätt att utfärda magisterexamen ännu, utan deras studenter antas formellt i Borås, även om utbildningen genomförs i Växjö.

Antalet studenter är störst i Borås. I fjol examinerades 125 magisterstudenter vid BHS, ungefär 60 i Uppsala, 25 i Lund, 20 i Umeå och ett drygt tiotal i Växjö.

Magisteruppsatserna från Borås och Växjö går att återfinna i sin helhet antingen i Uppsök <http:// uppsok.libris.kb.se/sru/uppsok> eller [www. uppsatser.se](http:// uppsatser.se) (Uppsök och Uppsatser.se innehåller precis samma data) under Högskolan i Borås, Institutionen för biblioteks- och informationsvetenskap. De går dessutom att söka i BADA (Borås Academic Digital Archive), <http:// bada.hb.se>. Uppsatserna skrivna i Lund går också att finna i Uppsök under Lunds universitet, Library and Information Science. Uppsalas uppsatser går att hämta i fulltext från institutionens hemsida, [www.abm.uu.se](http:// www.abm.uu.se). Däremot finns inte uppsatserna med i Uppsök. En förteckning över Umeås uppsatser går att finna på institutionens hemsida, [www8.umu.se/soc/biv/uppsatser/index.html](http:// www8.umu.se/soc/biv/uppsatser/index.html). Ett fåtal av dessa går att ladda ner via universitetsbiblioteket, men de flesta är inte publicerade elektroniskt.

Det är givetvis beklagligt att inte alla uppsatser finns med i Uppsök eller Uppsatser.se. Särskilt problematiskt är det att Umeås uppsatser inte finns att ladda ner i fulltext.

Det biblioteks- och informationsvetenskapliga ämnet

Numera bedrivs alltså forskning och utbildning på flera håll i landet. Men vad är B&I – hur kan ämnet karakteriseras, hur förhåller det sig till andra discipliner och vilka huvudinriktningar finns inom B&I-vetenskapen?

B&I och andra discipliner

B&I är ett brett forskningsområde och det är inte alltid självklart var gränsen till andra ämnen ska dras när man ser vilka ämnen som studeras. Forskningskommunikation, läsfrämjande, informationsteknik eller litterära genrer är exempel på områden som kan studeras inom flera akademiska ämnen. B&I är också brett vad gäller metoder och perspektiv och har betecknats som både tvär- och mångvetenskapligt.⁶

BHS-professorn Lars Höglund har skrivit en översikt om B&I-ämnet. Höglund framhåller där B&I som ett brett och tvärvetenskapligt ämne. Han ser särskilt beröringspunkter med medie- och kommunikationsvetenskap samt data- och systemvetenskap.⁷

1989 gjorde Forskningsrådsnämnden (FRN) en ämnesbeskrivning av B&I. FRN lyfte fram att området då var ett flervetenskapligt ämne under formering. Nämnden noterade också att ämnet anknyter till en mängd andra discipliner och att delfälten inom B&I lånar teorier och metoder från olika vetenskaper, såväl samhällsvetenskap och humaniora som teknik.⁸

2004 gjorde Högskoleverket (HSV) en utvärdering av det biblioteks- och informationsvetenskapliga ämnet. I utvärderingen pekade HSV på att det inte är uppenbart vad som ingår i B&I-ämnet. Givetvis bibliotek, men idag är det inte längre självklart vad ett bibliotek är. Likaså studeras information, men HSV skriver att information är ett diffust begrepp som skapat en viss teoretisk förvirring inom ämnet. Många B&I-undersökningar berör till exempel informationsanvändning i allmänhet, utan anknytning till bibliotek eller andra typer av informationssystem. HSV frågar sig om inte dessa kanske snarare hör hemma inom antropologi, psykologi eller sociologi.⁹

Inspirationen från andra discipliner är inte alltid oproblematiske. I sin utvärdering diskuterar HSV till exempel förhållandet mellan B&I och

teknik och naturvetenskap. Många frågor kring användning av datorer är i grund och botten humanistiska eller samhällsvetenskapliga, men forskningen har dominerats av ett naturvetenskapligt eller tekniskt perspektiv. HSV menar att forskningen om informationsteknik i alltför hög grad styrts av den tekniska utvecklingen; med andra ord har själva verktyget, tekniken, hamnat i fokus. B&I borde i högre grad ha utvecklat egna grundbegrepp, teorier och metoder att tillämpa *på* den nya tekniken.¹⁰

HSV pekade alltså på att inlån av såväl studieobjekt som perspektiv har ställt till bekymmer. Biblioteks- och informationsvetenskap beskrevs som "...ett komplext, mångfasetterat och splittrat ämne" och till och med "...ett rätt kaotiskt område".¹¹ HSV menade att det är viktigt för ämnet att i relation till andra vetenskaper tydligt formulera vad man ska undersöka och på vilket sätt.

Undersökningsobjekten

Vad är då B&I-ämnets kärna och vad är det som ämnet ska undersöka?

I sin ämnesbeskrivning diskuterade FRN om biblioteks- och informationsinstitutionerna borde sättas i centrum av forskningen eller om undersökningsobjektet i stället ska vara de processer som pågår vid institutionerna och de funktioner som institutionerna har. Nämnden kom fram till att processperspektivet var det viktigaste.¹² Forskningsrådsnämnden betonar därför förmedling av dokument i sin beskrivning av B&I-ämnet:

Biblioteks- och informationsvetenskap tar sin utgångspunkt i problem kring förmedling av information eller kultur som är lagrad i någon form av dokument. Inom ämnet studeras den process, som beroende på syfte och innehåll kan benämnas informationsförsörjning eller kulturförmedling samt bibliotek och andra institutioner med en likartad funktion som medverkar i denna process.¹³

Även HSV framhåller förmedlingen av dokument i sin beskrivning av disciplinens undersökningsobjekt:

Biblioteks- och informationsvetenskapen (B&I) studerar i första hand förmedling av dokumentbaserad information, ofta med fokus på representationer av publikationer i bibliografiska poster. Informationssökning och kunskapsorganisation utgör centrala områden inom disciplinen. Dessa områden begränsar sig dock inte till sökning i bibliografiska poster och organisation av kunskap i bibliografiska poster, men har dessa som utgångspunkt. Och det är denna utgångspunkt som i första hand definierar ämnets identitet i förhållande till andra discipliner (som biologi, sociologi, psykologi eller datavetenskap).¹⁴

Exakt vilken roll HSV menar att representationer av publikationer i bibliografiska poster spelar för ämnet är svårt att få ut av citatet, eftersom man bara säger att de är en ”utgångspunkt”. Förmodligen får det tolkas som att HSV menar att traditionell kunskapsorganisation vid bibliotek varit ämnets ursprungliga undersökningsobjekt och att annan forskning växt fram som förgreningar ur detta.

HSV lyfter också fram att det finns en skillnad mellan en biblioteks- respektive en informationsvetenskaplig gren inom ämnet när man pekar på att biblioteksinriktningen använder en snävare och mer traditionell definition av begreppet dokument:

Generellt kan man säga att den biblioteks- och informationsvetenskapliga forskningen [...] som lägger tyngdpunkten på *bibliotek* tar sin utgångspunkt i publicerade dokument (i motsats till arkivalier eller artefakter), medan forskning med *informationsvetenskapligt* fokus använder ett generaliserat dokumentbegrepp som i princip också inkluderar opublicerade dokument och fysiska objekt.¹⁵

Så långt har HSVs beskrivning av ämnet enbart kretsat kring förmedling av dokument. För att täcka ett större område lägger man till att ämnet även handlar om informationsanvändning och vilken betydelse information och informationsinstitutioner har:

Förutom ovan beskrivna studieområden ägnar sig B&I åt människors användning av dokumentbaserad information i olika kontexter, och åt den organisatoriska och samhällsmässiga roll som information och informationsförmedlande institutioner spelar.¹⁶

HSV tar också upp den seglivade debatten om vilken term som bäst beskriver forskningsområdet: biblioteksvetenskap, informationsvetenskap, biblioteks- och informationsvetenskap eller något annat? Vissa menar att man borde använda en bredare beteckning, såsom dokumentations- eller informationsvetenskap. Förespråkare för den inriktningen anser att grundläggande problem kring urval, representation, sökning och förmedling av information måste klargöras på en högre abstraktionsnivå. Dessutom menar man att många av dessa frågor är gemensamma för arkiv, museer, bibliotek och databaser och därför borde undersökas tillsammans. Mot detta menar andra att ett sådant mer generellt perspektiv inte täcker allt som ingår i biblioteksforskningen och de vill i stället betona institutionsperspektivet. HSV kommenterar diskussionen och menar att det är motiverat att behålla ordet bibliotek i beskrivningen av ämnet. Dessutom är B&I idag den vedertagna benämningen och därför den som HSV väljer att använda. Däremot menar man att namnet i framtiden kanske kan komma att ersättas av en annan och mer lämplig beteckning.¹⁷

Indelningar av forskningsområdet

Både FRN och HSV betonar alltså att ämnets kärna teoretiskt rör sig kring förmedling av dokumentbaserad information. Men ämnet är som bekant brett och har flera förgreningar och olika försök att beskriva dessa delområden har gjorts.¹⁸

En sådan indelning gjordes av Högskoleverket i deras nämnda utvärdering.¹⁹ Ett första område kallar HSV för *form*. Det ligger nära ämnets kärna, det vill säga kunskapsorganisation och informations-sökning. I det ingår såväl bibliografi, indexering och klassifikation som biblioteket självt, eftersom det i sig betraktas som en form av kunskapsorganisation. Vidare ingår verktyg, rutiner och metoder för återvinning av information, liksom studier kring bruk, förmedling och behov av information. Även kompetens- och professionsfrågor kan fogas hit. Med andra ord täcker denna första kategori en stor del B&I-ämnet.

Den andra kategorin berör *innehållet* i det som organiseras och söks. Det kan vara studier av enskilda författare, av vetenskapliga discipliner (kemi, historia), av genrer (barnböcker, fantasy litteratur eller fackböcker) eller av olika medier (serier, film).

HSV lyfter särskilt fram betydelsen av ämnets tredje ben, nämligen *sambandet* mellan kunskapsorganisation/informationsökning och det som ordnas eller söks. Eftersom kännedomen om ett ämne också påverkar vilka förvärv som görs, hur medierna ordnas eller hur väl man lyckas med sökningar, är kunskapsteori ett särskilt viktigt område att reflektera kring inom just B&I-vetenskapen.

Det fjärde området benämner HSV *kontext*. Här ryms det bredare sammanhang inom vilket de andra områdena ska förstås. HSV nämner bibliotekens och informationsinstitutionernas historia, kulturpolitik, bibliotekets demokratiska uppdrag eller ett företagsbiblioteks funktion för organisationens måluppfyllelse.

En pågående Delphi-studie vid BHS gör en annan indelning.²⁰ Delphi-studien, som bekostas av Svensk Biblioteksforening, går ut på att ta reda på vad yrkesverksamma vid bibliotek anser att det behövs forskas mer om och därför koncentreras undersökningen till biblioteksfrågor. Genom att kombinera begreppen organisation, människor, innehåll och system fångar man olika aspekter av biblioteken och sju forskningsområden utkristalliseras:

1. *Bibliotekspolitik och lagstiftning.* Här ingår frågor om bibliotekens förändrade roll i samhället, ekonomisk betydelse av bibliotek, nationell biblioteks- och informationspolitik, lagstiftning för biblioteksverksamhet, demokrati, mångfald och jämlikhet, bibliotekens historiska utveckling, kartläggning av biblioteks- och informationstjänster och vetenskaplig kommunikation inklusive bibliometri.

2. *Biblioteks- och informationsresurser och bestånd: förvärv, organisation, digitalisering mm.* Hit räknas till exempel forskning om nya digitala mediers roll, digitala resurser och hantering, effekter av bibliotekens förvärv och samlingar, nuvarande förvärv och bestånd, digitaliseringsprojekt på bibliotek, riktlinjer för utveckling av moderna samlingar och bibehållande/bevarande av digitala samlingar.

3. *Användare.* Användarkategorin täcker forskning om bibliotekens betydelse för lärande, informationskompetensutveckling, bibliotekstjänster för barn/ungdomar, läsforskning, läsfrämjande verksamhet, referensservice i den digitala tidsåldern, utveckling av biblioteket som rum, marknadsföring av biblioteks- och informationstjänster, effekter av användarstudier samt tjänster för särskilda grupper.

4. *Teknologi och verktyg för resurshantering.* Till den fjärde gruppen räknas bibliotekskatalogens framtid, nya system för sökning/återvinning, användning av sökfunktioner, ny teknik i biblioteksarbetet, förändringar i klassifikationssystem, virtuell verklighet, utvärdering av teknik/lagringsmedia för bevarande, utvärdering av mjukvara för digitala bibliotek och införande av trådlösa nätverk.

5. *Biblioteksadministration.* Exempel på forskningsområden är tillämpning av informationsteknik, utvärdering av biblioteksarbetet, strategisk planering, samarbete med andra organisationer, organisation och omorganisation, biblioteks- och informationstjänsters ekonomi, utvecklingspolicy och strategier, biblioteksintegrering, forskningens inverkan på praktiken, samverkan med minnesinstitutioner, bibliotekens relation till moderorganisationen samt säkerhetsfrågor.

6. *Den förändrade yrkesrollen.* Forskning om yrkesrollen berör bibliotekaryrket som profession, arbetstillfredsställelse och identitet, bibliotekariens allmänna image, bibliotekarien i undervisningsprocessen, ledarskap i bibliotek, administration av människor, arbetskraft i det tjugoförsta århundradet och professionella föreningar.

7. *Bibliotekstjänster: utveckling och genomförande.* Den sista kategorin inbegriper bibliotek, lärande och undervisning, bibliotekens webbsidor, de digitala tjänsternas inverkan, informationstjänster i företag, bibliotekens webb 2.0-tillämpningar, utvärdering av biblioteks- och informationstjänster, effekter av digitaliseringsprojekt, strategisk utveckling av bibliotekstjänster samt uppfattningen om bibliotek.

Både HSVs och Delphi-projektets kategorier är bra att ha med som sorteringsinstrument när blicken nu vänds mot de olika institutionerna och deras forskning och magisteruppsatser. I ett avslutande avsnitt återkommer de nyss nämnda forskningskategorierna i en diskussion om inom vilka av dessa områden som det utförs forskning.

Borås

Forskning i Borås

BHS-institutionen har formulerat tre inriktningar, Informationspraktiker och informationsteknologier, Bibliotek och samhälle samt Kultur, kulturpolitik och samhälle.

Tre forskningsinriktningar

I den första gruppen, **Informationspraktiker och informationsteknologier**, ingår i sin tur tre olika underteman, varav det första är *Collaboration and information sharing*. Med detta menas hur information kan delas mellan olika aktörer, trots geografiska, organisatoriska eller ämnesmässiga avstånd. Det andra undertemat är *Informationssökning och lärande*. Här ryms informationssökning och lärande i olika miljöer samt informationsbeteenden och informationsvanor i olika grupper. Den tredje undergruppen är *Information management*. Kortfattat behandlar denna forskning informationsbeteende och kommunikation i organisationer och företag.

Några exempel på pågående forskning inom inriktningen *Informationspraktiker och informationsteknologier* är:

- *Experimental comparison of the use of 2D and 3D telepresence technologies in simulated emergency situations.*
- *Information seeking practices in educational contexts – a study of interaction between information seeking and learning.*
- *Information sharing for co-design in solution sharing networks.*

Även den andra inriktningen, **Bibliotek och samhälle**, har tre underteman. Det första kallas *Biblioteksservice: förändring och utveckling* och här ryms forskning om biblioteksarbete, bibliotekstjänster, förmedling, biblioteksinstitutioner, bibliotekens roll, biblioteks- och läsvanor, bibliotekshistoria och bibliotekarieprofessionen. Nästa grupp benämns *Litteratur, barn och läsande* och handlar exempelvis om litteraturtyper, andra medier och läsande. *Digitala bibliotek och bevarande av kulturarv* är den tredje underavdelningen. Forskare med den inriktningen studerar bland annat automatisk klassifikation och indexering, bibliografi, dokument, bibliometri, informetri, digitalisering, dokumentarkitektur, informationsrepresentation och informationsåtervinning.

Tre forskningsområden som ingår i *Bibliotek och samhälle* är:

- *Vardagligt biblioteksbruk under tidigt 1900-tal.*
- *Bibliotek och läsande – individuell stimulans eller samhällsnytta?*
- *Document architectures: the relationships between document structure, markup and genre.*

Den tredje inriktningen är **Kultur, kulturpolitik och samhälle**. Hit hör dels forskning om kulturinstitutioner, kulturorganisationer, kulturförvaltning och kulturförmedling, dels forskning om informationspolitik. Den här forskningen berör alltså ofta annat än bibliotek.

Några forskningsämnen inom *Kultur, kulturpolitik och samhälle* är:

- *Kulturen som kulturpolitikens stora problem. Diskussionen om svensk kulturpolitik under 1900-talet.*
- *Personlig integritet som politik: en studie av lagstiftning, argumentation och debatt kring personlig integritet, teknik och informationshantering i svensk politik 1965–2005.*

De första två inriktningarna är störst, om man ser till antalet forskare. Ungefär sju, åtta forskare tillhör den första respektive andra gruppen, medan ett par, tre stycken kan räknas till den tredje. Flest doktorander hör också till de två första inriktningarna; ett tiotal forskarstuderande har ämnen som förs till grupp ett respektive två, medan endast ett par kan räknas till den tredje inriktningen.

Projekt

Vid institutionen i Borås pågår ett flertal projekt med åtminstone delvis extern finansiering. Forskarna som deltar i dessa projekt ingår i de tidigare nämnda grupperna, men det är ändå intressant att lyfta fram projekten, eftersom externfinansierade projekt blir en allt viktigare del av forskningsfinansieringen.

LinCS (The Linnaeus centre for research on learning, interaction, and mediated communication in contemporary society) studerar lärande och interaktion som en individuell, interaktiv och kollektiv process. Det innebär bland annat studier av hur digitala teknologier och nya medier förändrar lärande och inte minst läsinläring. Forskningen utförs i samarbete med bland annat Institutionen för pedagogik och lärande vid Göteborgs universitet och finansieras med Linnéstöd, alltså Vetenskapsrådets satsning på särskilt starka forskningsmiljöer.

Projektet *EXAKT* (Expertise, authority and control on the internet: a study of the formation of source credibility in web 2.0 environments for learning) studerar förändrade relationer till auktoriteter i och med den ökande tillgången till information på internet. Forskningen utförs i samarbete med institutionen i Lund och finansieras av Vetenskapsrådet 2008–2010.

Ett mindre projekt är *Förändringar i kulturpolitikens geografi* som fokuserar på kulturpolitik på regionalnivå. Forskningen finansieras av Kulturrådet 2007–2009.

SHAMAN (Sustaining heritage access through multivalent archiving) har till uppgift att utveckla nästa generations ramverk för digitalt bevarande. *SHAMAN* pågår från 2008 till 2011 och bekostas av EU-kommissionen.

EURIDICE (European recommended materials for distance learning courses for educators) är en EU-finansierad onlineportal med bildmaterial för studenter och forskare i behov av material om kulturarv. BHS är en av flera europeiska institutioner som deltar i projektet.

3D presence for medical consultation utvecklar tekniker för kommunikation mellan sjukvårdspersonal när man befinner sig på olika platser. Det bekostas av det amerikanska National Library of Medicine.

Dessutom finns tre doktorander som finansieras av SIDA och som skriver om internationella frågor.

Forskningscentra

Tre forskningscentra är knutna till institutionen. *Centrum för kulturpolitisk forskning* (KPC) arbetar med att fördjupa kunskaperna om kulturpolitikens roll i samhället. Det innebär att man studerar offentliga myndigheters och andra aktörers relationer till kulturlivet. *ITH – Centrum för studier av IT ur ett humanvetenskapligt perspektiv* ger framför allt ut tidskriften *HumanIT – Journal for information technology studies as a human science*. Dessutom arbetar man med att skapa nätverk kring humanvetenskaplig IT-forskning, både nationellt och internationellt. Slutligen finns *Center for collaborative innovation*, som är ett samarbete mellan BHS och en rad organisationer inom och utom Europa. Det finansieras bland annat av EU, KK-stiftelsen och SIDA. Center for collaborative innovation arbetar med att förbättra samverkan vid framtagning av nya affärs- och tjänstemodeller mellan olika företag och mellan företag och offentliga organisationer.

Sammanfattning

Hur kan då forskningen vid BHS sammanfattas? BHS är en ganska stor forskningsmiljö och flera av biblioteks- och informationsvetenskapens grenar finns representerade där. En av de dominerande inriktningarna i Borås är olika aspekter på informationshantering. Man forskar om informationssökning och informationsanvändning och då både vilken teknik och vilka verktyg som finns för detta och hur informationssökning och informationsanvändning går till. En viktig del är också lärande i ett informationssamhälle och informationskompetens kopplat till olika pedagogiska situationer. Likaså skrivs det om information i organisationer och företag och informationsdelning mellan olika aktörer. I viss mån är man också med och utvecklar informationsteknik. Dessa forskningsområden är oftast inte direkt kopplade till biblioteken, även om frågor kring informationshantering förstås indirekt är av intresse för utvecklingen av biblioteksverksamhet.

Ett annat område som det skrivs relativt mycket om är bibliotek, kultur och information ur ett politiskt, historiskt och samhällsligt perspektiv. Några frågeställningar har tydlig koppling till biblioteks- och informationsområden, medan andra har mer allmän karaktär.

Ett tredje område är kunskapsorganisation, ofta kopplat till nya medier och ny teknik. Flera av ämnena tillhör kärnan i traditionellt biblioteksarbete, till exempel klassifikation och indexering.

Professions- och utbildningsfrågor finns också representerade vid BHS. En mindre grupp sysslar med frågor om biblioteks- och informationsvetenskapen och dess betydelse eller med vetenskaps-teoriska frågor.

Mycket av forskningen berör annat än bibliotek, såsom organisationers informationshantering eller kulturpolitik. Den mer biblioteksinriktade forskningen är tydligt inriktad på vissa av bibliotekens tjänster, framför allt teknik och webb.

Högskolan i Borås antog för ett par år sedan devisen ”Vetenskap för profession” och i viss mån kan man säga att forskningen vid institutionen i Borås har en praktisk inriktning, även om det kanske mer beror på att man forskar om många olika ämnen och därmed fångar in stora delar av det biblioteks- och informationsvetenskapliga fältet.

Om man ser till bibliotekstyp så forskas det i Borås mest om folkbiblioteken. Några enstaka personer skriver om forskningsbibliotek. Ingen forskar direkt om skolbibliotek, men däremot om barns och ungas

lärande och informationskompetens. Det bedrivs forskning om några användargrupper, i synnerhet barn, unga och studenter.

Uppsatser i Borås

I särklass flest uppsatser vid BHS kan föras till den andra inriktningen, Bibliotek och samhälle (ett 90-tal). Mellan 20 och 25 uppsatser kan anses tillhöra den första gruppen (Informationspraktiker och informationsteknologier), medan 10 till 15 stycken kan sägas tillhöra inriktningen *Kultur, kulturpolitik och samhälle*.

De ämnen som behandlas oftast är sökvanor, informationskompetens, olika sorters skönlitteratur, biblioteks- och läsvanor, webben och politiska frågor. Även marknadsföring och kunskapsorganisation såsom klassifikation, indexering, ämnesord och taggning tas upp i flera uppsatser. Bibliotekarietutbildningen och professionsfrågor undersöks i en handfull uppsatser, liksom bemötande- och referensfrågor. Några berör forskning inom B&I och tre använder bibliometri. Tre uppsatser handlar om folkbibliotekshistoria.

Flertalet uppsatser handlar om folkbibliotek och endast ett tiotal berör forskningsbibliotek. En handfull uppsatser behandlar skolbibliotek och bara några enstaka om vårdbibliotek och mobila bibliotek. Inga undersökningar berör special-, företags- eller myndighetsbibliotek.

De användargrupper man skriver mest om är barn, ungdomar, familjer/föräldrar, skolelever och studenter. Ett par handlar om pensionärer, invandrare, funktionshindrade eller homosexuella.

Följande titlar visar några typiska magisteruppsatser från BHS:

- *Manga på folkbiblioteket? Sju folkbibliotekarier intervjuas om sin syn på manga.*
- *Nio bibliotekariers syn på barn och unga som internetanvändare: Problem och möjligheter på folkbibliotek.*
- *Det blir liksom öststat va! – Om litteraturstödda titlar, förvärv och förmedling av skönlitteratur på fem folkbibliotek.*
- *Social taggning: En studie av en webb 2.0-tjänst i OPAC.*

Uppsala

Forskning i Uppsala

Institutionen i Uppsala har under våren 2008 antagit en forskningsstrategi, där man pekar ut tre profilområden.

Det första är **Kunskapsorganisation** och inbegriper katalogisering, indexering, klassificering och digitalisering. Syftet är att utveckla kunskapsorganisatoriska metoder och verktyg, men också att kritiskt granska och dekonstruera befintliga sätt att ordna och beskriva kunskap. Inom det här området pågår till exempel forskning om dokumentorganisation.

Det andra området kallas **Informationssamhällets infrastrukturer: politik, ekonomi, juridik, vetenskap** och handlar om strukturella förutsättningar för information. Yttrandefrihet, upphovsrätt, informations- och kulturpolitik, ny teknologi och informations-spridning är frågor som behandlas inom den inriktningen. Hit hör projektet *Culture, creativity, copyright*, som är ett samarbete mellan Institutionen för ABM och bland annat Konstvetenskapliga institutionen. Projektet behandlar frågor om vem som egentligen har rätt till ett konstnärligt verk. Ett annat exempel är en ny bok där forskningsbiblioteket betraktas som ett kunskapslaboratorium och där ett viktigt perspektiv är lagstiftningens begränsningar av forskarnas kreativitet. Även institutionens bibliometriska forskning räknas till det andra profilområdet.

Det tredje området är **Bibliotek, bokhistoria och bildning** och innefattar forskning om folkbildning, folkbibliotek och Open Access. Ett exempel är forskning om hur olika aktörer diskuterat folkbibliotek i massmedia under de senaste 30 åren.

Forskningsmiljön i Uppsala är ännu inte så stor och inom varje inriktning ingår ett par, tre forskningsprojekt.

Forskningen i Uppsala kan sägas ha en humanistisk och holistisk orientering. Man forskar om klassiska biblioteksfrågor som dokument, domäner eller bibliometri, men med ett brett och ofta historiskt perspektiv. Till exempel tolkas dokumentorganisation ur ett genusperspektiv och bibliometri tillämpas på de humanistiska ämnena litteraturvetenskap och filosofi. Flera forskningsprojekt diskuterar olika begrepp: Vad är ett ämne eller en disciplin? Vad innebär

begreppet intellektuell frihet och hur har det förändrats över tid?
 Vad innebär begreppet ”fair use” inom upphovsrättslagstiftningen?
 Till den humanistiska ansatsen kan också räknas forskningen om
 folkbildning. Forskningen berör dels 1900-talets folkbildningsarbete ur
 ett genusperspektiv, dels läsecirklar som en sorts folkbildning.

I viss mån präglas forskningen av Uppsalainstitutionens ABM-
 inriktning. Ett exempel är avhandlingen om bildmaterial, ett annat
 forskning om upphovsrättslagstiftning för konstnärliga verk, vilket
 berör hela ABM-sektorn.

Liksom i Borås forskas det även i Uppsala mer om folk- än forsknings-
 biblioteksfrågor.

Några exempel på forskningsprojekt i Uppsala:

- *Bibliometri och humaniora: en undersökning av möjligheterna till kartläggning av humanistiska ämnen med bibliometriska metoder.*
- *Libratory Life: Law and the (Un)Making of Knowledge.*
- *Organisering efter kön. En genusstudie av kulturarvsinstitutionernas organisering av svenska kvinnoorganisationers dokumentproduktion.*

Uppsatser i Uppsala

Magisteruppsatserna skrivna vid institutionen i Uppsala täcker
 många områden. Läsning, skönlitteratur, sökvanor, internetjänster,
 professionsfrågor och klassifikation är exempel på ämnen som finns
 representerade. Relativt många uppsatser utgörs av fallstudier av
 enskilda bibliotek.

En viss idéhistorisk eller politisk-filosofisk inriktning kan spåras i
 uppsatserna, precis som i institutionens övriga forskning. Det gäller
 exempelvis ämnen som begreppet intellektuell frihet, folkbibliotekets
 idé eller tidningsdebatter om folkbibliotek. Ganska ofta kan ämnena
 kopplas till forskare och doktorander vid institutionen. Ett exempel är de
 tre uppsatser som handlar om ordnande av konst- eller musiksamlingar,
 vilket säkert hänger samman med en nyligen publicerad avhandling om
 bildsamlingar. Däremot märks inte den bibliometriska inriktningen,
 vilket beror på att den bibliometriska forskningen är relativt ny vid
 institutionen. ABM-inriktningen syns inte i uppsatserna.

Flest uppsatser handlar om folkbibliotek. Forsknings- och skolbibliotek
 behandlas i en handfull uppsatser och vård- och specialbibliotek i några
 enstaka.

Skolelever och barn är de vanligaste användargrupperna. Även forskare är en relativt vanlig användargrupp. Två uppsatser handlar om användare med annan språklig bakgrund än svenska.

Några exempel på uppsatser skrivna i Uppsala är:

- *Från SPPB till SUB. En bibliotekssammanslagning och dess konsekvenser ur ett användarperspektiv.*
- *Talet om ett bibliotek. En diskursanalys av ombyggnationen på Södertälje stadsbibliotek.*
- *Biblioteket, byggnaden och rummet. En studie av meningsproduktion och identiteter i Motala bibliotek och Linköpings stifts- och landsbibliotek.*
- *Dokument och ordning i västerländsk samtidskonst.*
- *SAB-systemet som svenskt kulturarv. En jämförande studie mellan två universella klassifikationssystem.*

Lund

Forskning i Lund

I Lund är det viktigaste forskningstemat samspelet mellan ny informations- och kommunikationsteknik och olika informationsrelaterade aktiviteter. Exempelvis studeras forskares vetenskapliga kommunikation, olika yrkesgruppers informationsanvändning och ungdomars informationssökning i olika digitala miljöer. Betydelsen av webben med dess redskap i form av till exempel Open Access-resurser, bloggar och Wikipedia undersöks, liksom hur webben påverkar produktion, sökning, förmedling och användning av information inom olika grupper. Hur bibehåller till exempel den vetenskapliga kommunikationen sin trovärdighet när den befinner sig i en ny, digital miljö? Har alla samma tillgång till information och hur hänger det ihop med demokratiska rättigheter? Hur ser forskares informations-sökningsbeteende ut nu, jämfört med för 20 år sedan?

Ytterligare en infallsvinkel är hur relationen till olika auktoriteter och till professionell expertis påverkas när information blir tillgänglig för alla på ett nytt sätt. Likaså undersöks vilken betydelse det får att innehållet i många digitala medier kontrolleras först efter publicering i form av läsarnas kommentarer, i jämförelse med traditionella medier, där granskningen av innehållet oftast sker före publicering.

En annan forskningsinriktning är bibliotekarieprofessionens utveckling och bibliotekariekårens utbildning, kompetens och arbetsmarknad. Bland annat har nyutexaminerade bibliotekariers karriärvägar undersökts, liksom hur arbetsgivarna ser på bibliotekariernas kompetens.

Några av de pågående forskningsprojekten i Lund är:

- *Young women evaluating information sources before choosing a contraceptive. Dimensions of information literacy and democracy.*
- *Vetenskap i interaktion. Betydelsen av webben för forskarnas vetenskapliga kommunikation och informationsförsörjning.*
- *Förändrade förhållningssätt till expertis, auktoritet och kontroll i webb 2.0-miljöer som Wikipedia och bloggar.*

Uppsatser i Lund

I Lund handlar förhållandevis många uppsatser om professionsfrågor och det beror förstås på att det inom institutionen bedrivs forskning

inom området. Det finns ett par exempel på uppsatser om hur den nya tekniken påverkar informations- och kommunikationsmönster, vilket också är ett av institutionens profilområden. Det finns även en grupp uppsatser om marknadsanpassning och liknande (biblioteksdrift på entreprenad, marknadsanpassning och folkbiblioteket som varumärke), trots att det inte är ett forskningsområde inom institutionen.

Även bland Lunds uppsatser är folkbiblioteksstudier vanligast, men andelen som handlar om forskningsbibliotek är större än vid exempelvis BHS.

Så här ser några typiska uppsatsämnen från Lund ut:

- *Don't mention the "L"-word. En analys av biblioteks- och informationsvetenskapsutbildades karriärmöjligheter på den alternativa arbetsmarknaden.*
- *Folkbiblioteket och marknaden. En diskursanalys av ideologiska konflikter i diskussionen om marknadsanpassning av folkbibliotek.*
- *Kunskapens rum – en studie av Orkanenbiblioteket.*

Umeå

Forskning i Umeå

Forskningen i Umeå har sedan länge en utpräglad inriktning mot ”science studies” och scientometri, det vill säga vetenskaplig kommunikation, vetenskaplig kunskapsorganisation och bibliometri. Antalet forskare är litet, men forskargruppen är en del av Sociologiska institutionen och dess vidare forskningsmiljö. En av institutionens forskningsinriktningar är informations- och kommunikationssociologi, varav B&I-forskningen utgör en stor del. Att institutionstillhörigheten påverkat forskningen i Umeå är alltså tydligt.

Tre exempel på forskning i Umeå är:

- *Kunskapsorganisation och informationssökning inom det tvärvetenskapliga ämnet genusstudier.*
- *Exploring the analytical potential of comparing citing and cited source items.*
- *Koncentration eller omfördelning: trender rörande fördelning av forskningsrådets medel.*

Uppsatser i Umeå

Institutionens inriktning på vetenskaplig kommunikation och bibliometri märks inte i valet av uppsatsämnen. Förhållandevis många av Umeås magisteruppsatser handlar i stället om skolbibliotek, exempelvis om skolbibliotekets bemanning och tillgänglighet eller skolelevs informationssökning. Flera Umeåuppsatser handlar om särskilda genrer, exempelvis serier eller fantasy. Jämförelsevis många uppsatser behandlar annat än biblioteksverksamheter, exempelvis upphovsrätt, bloggar eller internetanvändning.

Trots att skolbiblioteksfrågor undersöks i relativt många uppsatser är folkbiblioteket den oftast undersökta bibliotekstypen, precis som vid de andra utbildningsorterna. Inte heller i Umeå skrivs många uppsatser om forskningsbiblioteksfrågor – de berörs endast i två av de 20 uppsatserna.

Tre exempel på uppsatser från Umeå:

- *Biblioteket med rektorns ögon. Inställning till skolbibliotek hos grundskolerektorer.*
- *Seriernas ställning på fyra folkbibliotek. Inköp och inställning.*
- *Intellektuell egendom. En värderande diskussion av upphovsrättens existentiella berättigande.*

Växjö

Forskning i Växjö

Växjö har ännu ingen forskarutbildning, utan institutionen är uppbyggd kring grundutbildningen i biblioteks- och informationsvetenskap. Däremot forskar några av de undervisande lärarna bland annat om fängelsebibliotek, bibliotekspedagogik och kompetensförsörjning inom organisationer. Dessutom har man nyligen rekryterat ytterligare undervisande lektorer, vilka kommer att bedriva forskning inom tjänsten. Rekryteringen är ett led i den satsning på utökad forskningsverksamhet som institutionen beslutat om under 2008.

Uppsatser i Växjö

2007 skrevs tolv magisteruppsatser i Växjö. De handlade om allt från distributionsstöd och chick lit till bemötande och biblioteksplaner. Gemensamt för samtliga uppsatser var att de berörde biblioteksämnen och alltså inte behandlade bredare informations- eller kulturfrågor.

Några Växjöuppsatser:

- *”... trevlig först och sedan kan man prata om det sakliga...” En studie om bemötande på folkbibliotek.*
- *Jag är en av de få som blir lycklig...” – bibliotekariers attityder och förhållningssätt på fem folkbibliotek till statens distributionsstödda titlar.*
- *Kvalitetsbegrepp och tv-spelsbestånd – En fallstudie av tv-spelsverksamheten på Malmö stadsbibliotek.*

Biblioteks- och informationsvetenskapen idag

Inom vissa områden pågår det jämförelsevis mycket forskning på doktorand- och forskarnivå. Det gäller exempelvis informationssökning, informationsåtervinning, informationsanvändning och informationsdelning. Olika aspekter av informationskompetens och lärande blir belysta i flera olika projekt. Det gäller också vetenskaplig kommunikation och i viss mån bibliometri. Likaså är internet, webb och nya mediers roll och betydelse för kommunikation relativt väl täckta områden, liksom kunskapsorganisation, särskilt kopplat till ny teknik. Det pågår en del forskning om bibliotekens roll i samhället och om bibliotekariers utbildning och profession. Om man ser till institutionstyp är folkbiblioteken väl utforskade i relation till andra bibliotekstyper och andra informationsinstitutioner.

Lärosätena har i viss utsträckning specialiserat sig på olika områden. I Umeå forskas det om vetenskaplig kommunikation och bibliometri. Lund har riktat in sig på webbkommunikation, relationen mellan informationsteknik och kunskap samt professionsforskning. I Uppsala ligger fokus främst på ideologi, filosofi, folkbildning och kunskapsorganisation med humanistisk inriktning.

Eftersom Borås är den i särklass största institutionen finns där fler profiler. Den mest omfattande är olika aspekter på informationssökning och informationshantering. Vid sidan om denna finns en inriktning mot bibliotek, information och kultur ur ett bredare samhällsperspektiv. Ett tredje område är kunskapsorganisation, ofta i ljuset av nya medier och ny teknik.

Magisteruppsatserna handlar ofta om ämnen som biblioteks- och läsvanor och informationssökning och informationskompetens. Dessutom finns tämligen många uppsatser om särskilda författare och böcker eller olika sorters litteratur. Ett annat område är ny teknik och dess påverkan på exempelvis användarvanor. Likaså finns flera uppsatser om kunskapsorganisation, exempelvis klassifikation. Utbildnings- och professionsfrågor är också ämnen som behandlas i ett större antal uppsatser och det finns uppsatser om biblioteks- och informationspolitik, marknadsanpassning, marknadsföring, bemötande och särskilda bibliotek. Arbeten om bibliotekens bestånd och urvalsprinciper förekommer mer i uppsatser än i forskningen på högre nivå. Även en klar majoritet av uppsatserna handlar om folkbibliotek.

Det pågår mest forskning inom HSVs första kategori (form), liksom den andra (innehåll) och tredje (kontext). Det bedrivs relativt mycket forskning inom det område som Delphi-undersökningen kallar för teknologi och verktyg för resurshantering. Inom de andra är forskningen mer ojämnt fördelad. Ett exempel är den första kategorin, bibliotekspolitik och bibliotekslagstiftning, där det pågår en del forskning om bibliotekens förändrade roll i samhället och vetenskaplig kommunikation inklusive bibliometri.

Institutionerna har på ett lovvärt sätt påbörjat arbetet med att förtydliga sina inriktningar och profiler och göra forskning och uppsatser mer tillgängliga och för ämnet som helhet är det viktigt att det arbetet fortsätter. Enkla sökvägar på hemsidorna och tydliga beskrivningar av olika delområden och inriktningar och hur de förhåller sig till ämnet i dess helhet är exempel på sådant som gör ämnet tillgängligt. Det finns också planer på en ökad diskussion institutionerna emellan om forskningsinriktningar och prioriteringar, vilket är positivt.

Mer forskning behövs

Biblioteks- och informationsvetenskap är ett förhållandevis ungt akademiskt ämne. Det har nu hittat sin institutionella och ämnesmässiga form, men det har fortfarande för lite resurser för att kunna belysa dagens kunskaps- och informationssamhälles hela vidd.

Varför behövs mer forskning inom biblioteks- och informationsvetenskap? Ett perspektiv är den kunskap som "branschen" behöver. För att verksamheterna ska kunna utvecklas och användarna få bästa tänkbara utbud och tillgänglighet är forskning nödvändig. En annan aspekt är akademiska kriterier – vilka frågor är aktuella inom den vetenskapliga diskussionen och hur förhåller sig forskningen inom olika discipliner till varandra? Ett tredje perspektiv är samhällets och medborgarnas. Fristående och granskande forskning behövs för att det ska kunna finnas en diskussion om hur prioriteringar görs och åt vilket håll samhället bör utvecklas. Att bibliotek är viktiga att undersöka ur ett sådant perspektiv är självklart med tanke på att de ofta är offentligt finansierade och att deras verksamhet handlar om för vår tid så centrala begrepp som kunskap, information och kultur.

Taggning och chick lit har bidragit till en tydligare bild av var ämnet befinner sig i relation till andra vetenskaper och vilka frågor som bedöms som relevanta inom B&I-forskningen idag. Den Delphi-undersökning som pågår och som är klar i februari 2009 kommer att ge svar på vilka forskningsområden som de yrkesverksamma på biblioteken anser bör prioriteras. Under våren 2009 kommer institutionerna att

diskutera olika forskningsinriktningar. Förhoppningsvis kan dessa olika insatser bidra till en bred diskussion om den biblioteks- och informationsvetenskapliga forskningen bland bibliotekarier, användare, politiker, forskare och andra som tror att bibliotekens arbete för kunskap, information och kultur kommer att fortsätta vara viktigt även i framtiden.

Noter

- ¹ Begreppen taggning och chick lit är hämtade ur två av 2007 års magisteruppsatser och har valts för att visa B&I-ämnets bredd. Taggning är en klassificeringsmetod och chick lit är en litteraturgenre.
- ² Anne Marcusson: *Biblioteks- och informationsvetenskapens framväxt och institutionalisering i Sverige*, magisteruppsats BHS 2003, s 16.
- ³ Marcusson 2003, s 17.
- ⁴ Marcusson 2003, s 17.
- ⁵ Marcusson 2003, s 19f.
- ⁶ Högskoleverket definierar mångvetenskap som samarbete mellan olika kunskapsområden runt ett gemensamt problemområde, men där respektive forskare stannar inom ramen för sitt eget område. Tvärvetenskap definieras som när forskare från olika discipliner gemensamt rör sig i gränsområden mellan olika ämnesområden och gemensamt skapar ett nytt område. Tvärvetenskap har således ofta högre ambitionsnivå vad gäller integrationen av olika discipliner. Högskoleverket: *Att utvärdera tvärvetenskap*, 2007, s 9-10.
- ⁷ Lars Höglund: *Biblioteks- och informationsvetenskap som studie- och forskningsområde*, (opublicerad artikel).
- ⁸ Marcusson 2003, s 26-27. Lars Höglund: *Biblioteks- och informationsvetenskap som studie- och forskningsområde*, (odat.).
- ⁹ Högskolverket 2004, s 103, 116.
- ¹⁰ Högskolverket 2004, s 115-116.
- ¹¹ Högskolverket 2004, s 99.
- ¹² Marcusson 2003, s 26.
- ¹³ Citat i Höglund, s 5f.
- ¹⁴ Högskolverket 2004, s 41.
- ¹⁵ Högskolverket 2004, s 41.
- ¹⁶ Högskolverket 2004, s 41.
- ¹⁷ Högskolverket 2004, s 103f, 120, 122.
- ¹⁸ Se till exempel Marcusson 2003, s 25f. Ytterligare en indelning gjordes av Erik Carlquist i ”Biblioteket som forskningsfält” i *Tvärnsnitt* 1988:4.
- ¹⁹ Högskolverket 2004, s 43-45, 120-122. HSV diskuterar där också andra indelningar, t ex en formulerad av den norska biblioteksförningen 2004 och Järvelin/Vakkaris klassifikationssystem för B&I-vetenskapen från 1990.
- ²⁰ Elena Maceviciute, Tom Wilson, Inga Laloo & Maria Lindh: ”En Delphi-studie om forskningsbehovet i biblioteksverksamhet” opublicerad artikel presenterad vid konferensen Mötesplats inför framtiden, Borås oktober 2008.

Svensk Biblioteksförerings rapporter

1. **Fler besök och utlån – en rapport om hur kommunerna kan öka efterfrågan på bibliotekstjänster med utgångspunkt i Kulturrådets statistik för år 2005, mars 2007.**

Kulturrådets folkbiblioteksstatistik har studerats med hjälp av regressionsanalys för att ta reda på vilka faktorer som verkligen påverkar besöksantal och utlån. Analysen visar att ekonomiska satsningar, stort utbud av databaser, tidningar och nya böcker ökar besök och utlån. För barnen spelar särskilt ett stort utbud och mycket personal en viktig roll.

2. **Bibliotekens förtjänst – en forskningsöversikt om den samhälls-ekonomiska nyttan av bibliotek, Anna Kåring Wagman, juli 2007.**

Forskningsöversikten visar att satsningar på bibliotek leder till samhällsekonomisk vinst. Den pekar också på att bibliotek kan bespara användarna tid och pengar, gynna det lokala näringslivet och öka en ords attraktivitet för invånare och turister, men också på att mätmetoderna behöver utvecklas ytterligare.

3. **Skolbiblioteken – en underutnyttjad och underprioriterad resurs, september 2007.**

Rapporten, som bygger på opinionsundersökningar bland skolelever och skolledare, visar att såväl elever som rektorer sätter stort värde på tillgång till ett skolbibliotek. Samtidigt finns det grupper som sällan besöker biblioteket och undersökningen visar också på kunskapsbrister hos skolledarna om exempelvis personalens betydelse för skolbiblioteket.

4. **Sverige – så in i Norden efter. En jämförelse av nationell bibliotekspolitik i Danmark, Finland, Norge och Sverige, Anna Kåring Wagman, september 2007.**

Viktiga delar i en nationell bibliotekspolitik är att inrätta biblioteksmyndigheter, formulera visioner om bibliotekens roll i framtiden, ta fram strategier för att förverkliga målen, öka samarbetet mellan biblioteken och förtydliga ansvarsfördelningen. Rapporten visar att Sverige ligger sist i Norden vad gäller nationell bibliotekspolitik.

5. **Myndighetsbibliotek – förutsättningar, problem, utmaningar, Jakob Harnesk, mars 2008.**

Rapporten visar att en universitetsstuderande som efter avslutad examen påbörjar ett arbete på en statlig myndighet i Sverige riskerar att få sämre tillgång till information som anställd än som

student. Rapporten föreslår därför gemensamma upphandlingar och samordning av tillhandahållandet av elektroniska resurser till myndighetsbiblioteken.

6. Bibliotekarien och professionen – en forskningsöversikt, Anna Kåring Wagman, april 2008.

Översikten tar upp forskning om bibliotekarieyrket – vad bibliotekarier kan, hur arbetsuppgifterna ser ut, hur yrket har förändrats över tid och vad yrkeskåren har gjort för att hävda sin position i relation till andra yrkesgrupper. Rapporten visar att bibliotekarierna bedriver ett aktivt arbete med att hitta sin yrkesroll i en verksamhet som ständigt förändras.

7. Framgångsrikt, men förbisett – om bibliotekens betydelse för integration, Peter Almerud, april 2008.

Forskningsöversikten visar att personer med utländsk bakgrund ofta besöker bibliotek och att de spelar en viktig roll i integrationsprocessen. Detta är dock något som inte uppmärksammas från politiskt håll. Rapporten visar också att arbetet skulle kunna förbättras ytterligare, till exempel genom bättre sammansatta och mer moderna samlingar.

8. Läsfrämjande – förnyelse behövs! En rapport med förslag till nya former för statligt stöd till inköp av litteratur till folk- och skolbiblioteken samt till läsfrämjande insatser för barn och vuxna, Inger Eide Jensen, maj 2008.

I rapporten ges förslag på hur det statliga inköpsstödet skulle kunna förnyas, till exempel genom rätt att köpa in teknisk utrustning för att kunna tillgodogöra sig litteratur eller rätt att använda en del av anslaget till annat än inköp, exempelvis utbildning eller marknadsföring. Likaså föreslås det läsfrämjande stödet kunna omfatta insatser även för vuxna.

9. Taggning och chick lit, Anna Kåring Wagman, december 2008.

Rapporten presenterar pågående forskning och 2007 års magisteruppsatser vid de fem biblioteks- och informationsvetenskapliga institutionerna i Borås, Uppsala, Lund, Umeå och Växjö. Rapporten beskriver dessutom institutionernas historia, vad som är ämnets kärna, hur ämnet förhåller sig till andra discipliner och vilka inriktningar som finns inom biblioteks- och informationsvetenskapen.

Samtliga rapporter går att ladda ner på föreningens hemsida, www.biblioteksforeningen.org under fliken Fakta och forskning. De går också bra att beställa från föreningens kansli.